

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

หลังจากผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสารทั่วไป

ตอนที่ 3 การแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานของเด็กที่เข้ามาทำงานในเมือง

ตอนที่ 4 การรับรู้เกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมือง

ตอนที่ 5 การตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานเด็ก

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 40 - 50 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาจนถึงจบป. 4 และเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพหลักทางด้านเกษตรกรรม และไม่มีอาชีพรอง ระดับของรายได้ค่อนข้างต่ำ คือ รายได้ 1,001 - 1,500 บาทต่อเดือน และมักจะไม่มีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสารทั่วไป

2.1 ประเภทของสื่อที่เปิดรับ

ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะเปิดรับข่าวสารจากทั้งการฟังวิทยุ และการดูโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมา คือ ผู้ที่เปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์อย่าง

เดียว และอันดับสาม คือ ผู้ที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อทุกประเภท นอกจากนั้นผลการวิจัยยังพบข้อมูลที่น่าสนใจ ก็คือ มีผู้ที่ไม่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเลย ประมาณร้อยละ 10

2.2 การเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์

ผลการวิเคราะห์พบว่า ในบรรดาสื่อทั้ง 3 ประเภท หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก สำหรับผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ จะมีความถี่ในการอ่านหนังสือพิมพ์น้อยมากเพียงสัปดาห์ละ 1 - 2 วัน โดยหนังสือพิมพ์ที่นิยมอ่านกันเป็นประจำ ก็คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ รองลงมา ก็คือ เดลินิวส์ และเนื้อหาข่าวที่อ่านโดยมากจะเป็นข่าวอาชญากรรม รองลงมาเป็นข่าวการเมือง และข่าวการเกษตร

2.3 การเปิดรับข่าวสารจากวิทยุ

ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีประชาชนอยู่เพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่เปิดรับข่าวสารจากการฟังวิทยุ และส่วนใหญ่มักจะฟังวิทยุเพียงสัปดาห์ละ 3 - 4 วัน สถานีที่ฟังเป็นประจำ ได้แก่ สถานีวิทยุทวส. 1 รองลงมา คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย อันดับ 3 ก็คือ สถานีวิทยุสมท. ซึ่งรายการที่รับฟังส่วนใหญ่จะเป็นรายการข่าว รองลงมา คือ รายการเพลง อันดับสาม คือ ละครวิทยุ

สำหรับผู้ที่ไม่เปิดรับข่าวสารจากวิทยุก็เนื่องมาจากไม่มีเครื่องรับวิทยุ

2.4 การเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารมากที่สุด โดยส่วนใหญ่จะเปิดรับข่าวสารทุกวัน และสถานีที่ดูเป็นประจำ ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 รองลงมา คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 อันดับสาม คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 รายการที่ดูส่วนใหญ่จะเป็นรายการข่าว รองลงมา คือ รายการละคร อันดับสาม คือ รายการภาพยนตร์

สำหรับผู้ที่ไม่เปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์ก็เนื่องมาจากไม่มีเครื่องรับโทรทัศน์

ตอนที่ 3 การแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานของเด็กที่เข้ามาทำงานในเมือง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนทุกคนเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานของเด็กที่เข้ามาทำงานในเมือง แต่ปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ มีน้อย โดยแหล่งข่าวสารที่มีการเปิดรับข่าวสารค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งข่าวสารอื่นก็คือ คนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และโทรทัศน์ สำหรับแหล่งข่าวสารประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งข่าวสารที่เป็นหน่วยงานหรือมูลนิธิต่าง ๆ ที่เข้ามาเผยแพร่ พบว่า ประชาชนแทบจะไม่เคยเปิดรับข่าวสารในเรื่องดังกล่าวจากแหล่งข่าวเหล่านี้เลย

เมื่อพิจารณาถึงความถี่ในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มักจะได้รับทราบข่าวสารต่าง ๆ เป็นบางครั้ง โดยแหล่งข่าวที่สำคัญก็คือ คนในครอบครัว รองลงมา ก็คือ เพื่อนบ้าน อันดับสาม ก็คือ โทรทัศน์ สำหรับผู้ที่เปิดรับข่าวสารเป็นประจำที่มีอยู่เป็นส่วนน้อย มักจะเป็นผู้ที่เปิดรับข่าวสารดังกล่าวจากโทรทัศน์ รองลงมา คือ เพื่อนบ้าน และอันดับสาม คือ วิทยุ

จะเห็นได้ว่าแหล่งข่าวสารที่สำคัญก็คือ สื่อบุคคล ซึ่งบุคคลที่ให้ข่าวสารเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานในเมือง หรือมีบุคคลในครอบครัวเข้ามาทำงานในเมืองโดยในปัจจุบันก็ยังเป็นผู้ที่ทำงานในเมืองอยู่ หรือบุคคลในครอบครัวยังคงทำงานอยู่

ตอนที่ 4 การรับรู้เกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมือง

จากข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับ ทำให้ประชาชนมีการรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

คือ

- การรับรู้เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในเมือง

: ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าค่าใช้จ่ายในเมืองสูงมาก เนื่องจากค่าครองชีพสูง สินค้ามีราคาแพง แหล่งข่าวสารที่สำคัญในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในเมือง คือ โทรทัศน์

และเมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งข่าวสารแล้วจะพบว่า ทุกแหล่งข่าวสารให้ผลการรับรู้เหมือนกัน แสดงว่าได้ให้ข่าวสารแบบเดียวกัน

- การรับรู้เกี่ยวกับสภาพของเมืองโดยทั่วไป

: ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าสภาพของเมืองค่อนข้างน่าอยู่ เนื่องจากบ้านเมืองมีความเจริญสวยงาม แหล่งข่าวสารที่สำคัญในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับสภาพของเมือง คือ โทรทัศน์

นอกจากนี้ผลการศึกษายังให้ข้อมูลที่น่าสนใจ คือ คนที่เคยเข้ามาในเมืองมักจะกล่าวว่าเมืองไม่น่าอยู่เลย

- การรับรู้เกี่ยวกับอันตรายในเมือง

: ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าในเมืองค่อนข้างจะมีอันตราย โดยเป็นอันตรายที่เกิดจากอุบัติเหตุ แหล่งข่าวสารสำคัญในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายในเมือง คือ โทรทัศน์

- การรับรู้เกี่ยวกับสภาพของงานที่ทำในเมือง
  - : ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าสภาพของงานที่ทำในเมืองเป็นงานที่หนัก เพราะมีการเร่งงานตลอดเวลา ทำให้ต้องทำงานตั้งแต่เช้าจนดึก ไม่มีเวลานักผ่อน

แหล่งข่าวสารที่ทำให้ข่าวสารเกี่ยวกับสภาพของงานที่ทำในเมือง คือ คนในครอบครัว

- การรับรู้เกี่ยวกับรายได้ค่าตอบแทนจากการทำงานในเมือง
  - : ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่ารายได้ค่าตอบแทนจากการทำงานในเมือง เป็นรายได้ปานกลางพอเลี้ยงตัวเองได้ และพอเหลือส่งให้ทางบ้านได้

แหล่งข่าวสารสำคัญที่ให้ข่าวสารเกี่ยวกับรายได้ค่าตอบแทน คือ คนในครอบครัว

- การรับรู้เกี่ยวกับสภาพของโรงงาน
  - : ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าโรงงานต่าง ๆ เป็นโรงงานเล็ก ที่ใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่

แหล่งข่าวสารสำคัญที่ให้ข่าวสารเกี่ยวกับสภาพของโรงงาน คือ คนในครอบครัว

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งข่าวสารแล้ว คนที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ส่วนใหญ่คิดว่าโรงงานต่าง ๆ มักจะเป็นโรงงานที่ทันสมัยใช้เครื่องจักรทำงาน ส่วนผู้ที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล มักจะคิดว่าโรงงานต่าง ๆ มักจะเป็นโรงงานเล็กที่ใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่

- การรับรู้เกี่ยวกับสภาพของที่พัก
  - : ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าสภาพของที่พักค่อนข้างน่าอยู่ เพราะสภาพของที่พักดีแต่ต้องอยู่กันอย่างแออัด

แหล่งข่าวสารสำคัญที่ให้ข่าวสารเกี่ยวกับสภาพของที่พัก คือ คนในครอบครัว

- การรับรู้เกี่ยวกับการเอารถเอาเปรียบของนายจ้าง
  - : ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าการเอารถเอาเปรียบของนายจ้างอยู่บ้าง โดยเป็นการเอารถเอาเปรียบในเรื่องค่าแรง

แหล่งข่าวสารสำคัญที่ให้ข่าวสารดังกล่าว คือ โทรทัศน์ เพื่อนบ้าน

- การรับรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการทำงาน
  - : ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าการทำงานในเมืองมีอันตราย โดยอันตรายที่เกิดจากความประมาท

แหล่งข่าวสารที่สำคัญที่ให้ข่าวสารดังกล่าว คือ โทรทัศน์

- การรับรู้เกี่ยวกับการทารุณเด็กที่เข้ามาทำงานในเมือง
  - : ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่ามีปัญหาการทารุณเด็กที่เข้ามาทำงานในเมือง โดยจะเป็นการหลอกลวงเด็กเข้ามาทำงาน แล้วมีการทารุณขูดรีดเด็ก

แหล่งข่าวสารสำคัญที่ให้ข่าวสารดังกล่าว คือ โทรทัศน์

4.11 การให้ความเชื่อถือข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมือง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนเกือบทั้งหมดให้ความเชื่อถือข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมือง โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้ที่ให้ความเชื่อถือข่าวสารที่ได้รับบ้าง รองลงมา ได้แก่ ผู้ที่ให้ความเชื่อถือข่าวสารมาก สำหรับผู้ที่ไม่ให้ความเชื่อถือข่าวสารที่ได้รับเลยซึ่งมีอยู่น้อยมาก ได้ให้เหตุผลว่าที่ไม่เชื่อเป็นเพราะไม่เห็นด้วยตนเอง

สำหรับแหล่งข่าวสารที่ประชาชนให้ความเชื่อถือมากที่สุด ก็คือ สื่อโทรทัศน์ รองลงมา คือ เพื่อนบ้าน อันดับสาม คือ วิทยุ อันดับสี่ คือ คนในครอบครัว

เมื่อพิจารณาถึงประเภทของรายการโทรทัศน์ที่ดู สำหรับผู้ที่ให้ความเชื่อถือในสื่อโทรทัศน์มากที่สุด พบว่า ผู้ที่ให้ความเชื่อถือในสื่อโทรทัศน์ส่วนใหญ่มักจะดูรายการประเภทข่าวมากที่สุด รองลงมา คือ รายการละคร อันดับสาม คือ ภาพยนตร์

4.12 การนำข่าวสารไปถ่ายทอดแก่บุคคลอื่น

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มักจะนำข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมืองไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นฟัง โดยบุคคลที่จะนำไปถ่ายทอดให้ฟังมากที่สุด ก็คือ เพื่อนบ้าน รองลงมา ก็คือญาติและคนในครอบครัว ซึ่งในการถ่ายทอดมักจะทำการถ่ายทอดให้ฟังบ้างเป็นบางครั้งเท่านั้น

ตอนที่ 5 การตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานเด็ก

5.1 เหตุผลในการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง

ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง เนื่องจากต้องการรายได้เพิ่มมากที่สุด เพราะรายได้ของครอบครัวในปัจจุบันค่อนข้างต่ำ ในขณะที่

ที่โครงสร้างของชนบทถูกโครงสร้างทางเศรษฐกิจบังคับให้มีการใช้เงินมากกว่าแต่ก่อน การใช้ลูกทำงานเปรียบเสมือนการหารายได้เพิ่มโดยไม่ต้องลงทุน เพราะถ้าเด็กยังคงทำงานอยู่กับพ่อแม่ก็จะไม่ทำให้พ่อแม่มีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นพ่อแม่จึงส่งเด็กเข้ามาทำงาน สำหรับเหตุผลอันดับรองลงมา ได้แก่ เหตุผลที่ว่าที่บ้านไม่มีงานทำ อันดับสาม คือ เหตุผลที่ว่าการทำงานในเมืองมีรายได้ดีกว่าและเป็นรายได้ที่แน่นอน อันดับสี่ คือ มีผู้ชักชวนให้เข้ามาทำงานในเมือง ซึ่งผู้ที่ชักชวนให้เข้ามาทำงานส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อยู่ในหมู่บ้าน อาทิเช่น เพื่อนบ้าน และญาติ ส่วนเหตุผลอันดับห้า ได้แก่ ความต้องการที่จะให้เด็กเข้ามาหาประสบการณ์การทำงาน และเหตุผลอันดับสุดท้าย ก็คือ เด็กจะได้มีงานทำเป็นหลักแหล่ง

5.2 ความต้องการของเด็กในการเข้ามาทำงานในเมือง

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ปกครองเกือบทั้งหมดกล่าวว่าการที่เด็กเข้ามาทำงานในเมืองไม่ได้เกิดจากการบังคับ แต่เป็นความต้องการของตัวเองด้วย

5.3 เนื้อหาของข่าวสารที่มีผลต่อการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง

ผลการวิเคราะห์พบว่า ข่าวสารในเรื่องของรายได้มีผลมากที่สุดต่อการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง โดยข่าวสารดังกล่าวส่วนใหญ่จะได้อาจจากการพูดคุยกับคนในครอบครัวที่เข้ามาทำงานในเมืองมากที่สุด รองลงมา คือ ข่าวสารที่ได้จากเพื่อนบ้าน

ส่วนข่าวสารอันดับรองลงมา ได้แก่ ข่าวสารที่เด็กจะได้มีโอกาสสัมผัสกับความเจริญในเมือง ซึ่งข่าวสารดังกล่าวส่วนใหญ่จะได้อาจจากการดูโทรทัศน์ รองลงมา ได้มาจากการพูดคุยกับคนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน

อันดับสาม ได้แก่ ข่าวสารเกี่ยวกับการที่เด็กจะได้มีโอกาสทำงานสบาย ซึ่งข่าวสารดังกล่าวส่วนใหญ่จะได้อาจจากคนในครอบครัว รองลงมา คือ เพื่อนบ้าน

จะเห็นได้ว่า ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเชื่อถือข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด แต่เมื่อนิยามถึงแหล่งข่าวสารที่มีผลมากที่สุดต่อการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง กลับเป็นสื่อบุคคล ซึ่งก็ได้แก่ คนในครอบครัว และเพื่อนบ้าน

5.4 การหาข่าวสารด้านอื่นเพิ่มเติมภายหลังจากการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองแล้ว

ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มักจะหาข่าวสารด้านอื่นเพิ่มเติมอีก โดยข่าวสารที่หาเพิ่มเติม เรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ

- ข่าวสารเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในเมือง ซึ่งได้แก่ สภาพของที่พัก ค่าใช้จ่ายในเมือง อันตรายที่อาจพบในเมือง ผู้ที่ต้องการข่าวสารดังกล่าวมักจะแสวงหาข่าวสารจากการสอบถามคนในครอบครัวที่เข้ามาทำงานในเมืองมากที่สุด รองลงมา คือ เพื่อนบ้าน
- ข่าวสารเกี่ยวกับรายได้ค่าตอบแทน ผู้ที่ต้องการข่าวสารดังกล่าวมักจะแสวงหาข่าวสารจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้านมากที่สุด
- ข่าวสารเกี่ยวกับสภาพของงานที่ทำ ผู้ที่ต้องการข่าวสารดังกล่าวมักจะแสวงหาข่าวสารจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน
- ข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งงานแห่งใหม่ ผู้ที่ต้องการข่าวสารดังกล่าวมักจะแสวงหาข่าวสารจากกรมแรงงาน

จะเห็นได้ว่า ภายหลังจากที่ส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองแล้ว แหล่งข่าวสารที่สำคัญในการแสวงหาข่าวสาร ก็คือ จากการสอบถามคนในครอบครัวที่เข้ามาทำงานในเมือง และเพื่อนบ้าน

5.5 แนวความคิดการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีแนวความคิดที่ว่าควรจะส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง โดยให้เหตุผลว่าเพราะจะทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นมากที่สุด อันดับรองลงมา คือ จะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สำหรับผู้ที่มีแนวความคิดว่าไม่ควรจะส่งเด็กเข้ามาทำงานเกือบทั้งหมดได้ให้เหตุผลว่าเนื่องจากในเมืองมีอันตราย

การอภิปรายผล

ตอนที่ 1 การเปิดรับข่าวสารทั่วไป

2.1 การเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารน้อยที่สุด และผู้อ่านมักจะอ่านหนังสือพิมพ์ เพียงสัปดาห์ละ 1 - 2 วันเท่านั้น การที่หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารน้อยที่สุด ก็เนื่องมาจาก

1. ข้อจำกัดของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อที่จะมีอิทธิพลเฉพาะในหมู่คนที่อ่านหนังสือออกเท่านั้น ส่วนคนที่อ่านหนังสือไม่ออก จะไม่สามารถอ่านวยประโยชน์ได้มากเท่าที่ควร (สากล ไนเราะ 2532 : 110)
2. หนังสือพิมพ์เป็นแหล่งข่าวสารที่หาได้ยากที่สุดในหมู่บ้าน จากการสังเกตหมู่บ้านต่าง ๆ พบว่า ไม่มีร้านค้าที่จำหน่ายหนังสือพิมพ์เลย สำหรับผู้ที่เคยอ่านหนังสือพิมพ์จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า ส่วนใหญ่จะอ่านตามร้านกาแฟในหมู่บ้าน หรืออ่านเมื่อเข้ามาทำธุระในเมือง จะมีอยู่บ้างที่ซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านแต่ก็ไม่บ่อยครั้งนัก

3. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีราคาแพง เมื่อเทียบกับรายได้ และความจำเป็นสำหรับประชาชนในชนบท

ผลการวิจัยในเรื่องของการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์นี้ ตรงกับผลการวิจัยในเรื่องความชอบใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ของพ่อแม่เพื่อรับข่าวสารด้านการพัฒนาครอบครัว ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ของประเทศไทย (อรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ 2533 : 64) ซึ่งได้ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มพ่อแม่ จำนวน 600 คน พบว่า ในบรรดาสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่ประชาชนมีการเปิดรับข่าวสารน้อยที่สุด สากล ไพบรุษ ได้ทำการศึกษาผลของการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อพัฒนาชนบทในโครงการน้ำพระราชหฤทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) เมื่อปี 2532 ในส่วนของลักษณะการเปิดรับสื่อโดยทั่วไป พบว่า หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่ประชากรตัวอย่างเปิดรับข่าวสารมากเป็นอันดับ 3 รองจากโทรทัศน์ และวิทยุ (สากล ไพบรุษ 2532 : 231) และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อกลางปี 2527 ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารน้อยที่สุดโดยเฉพาะยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์ น้อยที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างในเขตและนอกเขตเทศบาล ปรากฏว่าในเขตเทศบาล ร้อยละ 70.3 เป็นครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์ แต่นอกเขตเทศบาลมีครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์ เพียงร้อยละ 23.0 เท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2527)

สำหรับคอลัมน์ที่อ่านพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะอ่านข่าวประเภทข่าวอาชญากรรมมากที่สุด ซึ่งข่าวประเภทนี้เป็นข่าวซึ่งไม่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์แก่ประชากร แต่ผู้อ่านๆ เพื่อจะได้รับรู้ข่าวสารเท่านั้น ซึ่งประเภทของคอลัมน์ที่อ่านนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของอรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ ซึ่งพบว่า คอลัมน์ที่กลุ่มตัวอย่างชอบอ่านมากที่สุด คือ ข่าวชาวบ้าน (อรนุช และสุภัควดี 2532 : 64)

สำหรับชื่อหนังสือพิมพ์ที่อ่านเป็นประจำ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมากที่สุด รองลงมา คือ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งหนังสือพิมพ์ที่อ่านเป็นประจำนี้เป็นหนังสือพิมพ์ ประเภทหนังสือพิมพ์ปริมาณ (popular newspapers) เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นเนื้อหาทางอารมณ์ของผู้อ่านเป็นหลัก ซึ่งมักประกอบด้วยประเภทของข่าว อาทิเช่น อาชญากรรม กีฬา สังคม บันเทิง (ดร. สุพงษ์ โสชนะเสถียร 2533 : 164) ผู้อ่านมักจะไม่ค่อยได้รับข่าวสารอะไรมากนัก นอกจากรับรู้ข่าวสารที่เกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป

2.2 การเปิดรับข่าวสารจากวิทยุ

วิทยุเป็นแหล่งข่าวสารที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารมากเป็นอันดับสองรองจากโทรทัศน์ผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของอรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ ซึ่งพบว่า ประชาชนเปิดรับข่าวสารจากวิทยุมากเป็นอันดับสองรองจากโทรทัศน์เช่นเดียวกัน และประชาชนส่วนใหญ่จะฟังวิทยุประมาณสัปดาห์ละ 4 - 7 วัน (อรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ 2533 : 64) ในขณะที่ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะฟังวิทยุเพียงสัปดาห์ละ 3 - 4 วันเท่านั้น นอกจากนั้นผลการศึกษานี้มีความแตกต่างกับผลการศึกษาของสากุล ไนเราะ ซึ่งพบว่า วิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนในหมู่บ้านมากที่สุด รองลงมา คือ โทรทัศน์ (สากุล ไนเราะ 2532 : 230) ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ความนิยมในสื่อวิทยุของประชาชนในชนบทเริ่มลดน้อยลง จากสื่อที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารมากที่สุด ทั้งจำนวนผู้ฟัง และความถี่ในการฟัง กลายมาเป็นสื่อที่ยังคงมีจำนวนผู้ฟังมาก แต่ความถี่ในการฟังลดลง และในที่สุดวิทยุกลายเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมรองลงมาจากโทรทัศน์ ทั้งจำนวนผู้ฟัง และความถี่ในการฟัง การที่วิทยุกลายเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมลดลง ก็เนื่องมาจาก

วิทยุเป็นสื่อที่ทำให้เสียงอย่างเดียว ทำให้ผู้ฟังจะต้องสร้างจินตนาการเอาเอง ดังนั้นการที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพ และเสียง ประกอบกับการเป็นเจ้าของสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบัน ไม่ใช่เรื่องยากสำหรับประชาชนในชนบทเหมือนในอดีต รวมทั้งวัฒนธรรมการรับข่าวสารจากโทรทัศน์ เป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้นด้วย แน่แน่นอนว่าประชาชนย่อมจะเลือกเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากกว่า

สำหรับประเภทของรายการที่ฟังนั้น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะนิยมฟังรายการข่าวมากที่สุด รองลงมาคือ รายการบันเทิง ซึ่งประกอบด้วยรายการเพลง และละครวิทยุ ผลการศึกษาที่ตรงกับผลการศึกษาของสากล ไพเราะ ซึ่งพบว่าประชาชนส่วนใหญ่นิยมฟังรายการข่าวมากที่สุด รองลงมา คือ รายการบันเทิง (สากล ไพเราะ 2532 : 230) เช่นเดียวกัน ในขณะที่อรุณ เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ ซึ่งศึกษาถึงประเภทของรายการวิทยุที่ฟังพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะนิยมฟังรายการเพลงมากที่สุด รองลงมา คือ ข่าวทั่วไป (อรุณ เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ 2533 : 64) ที่ผลการศึกษาที่มีความแตกต่างกันเช่นนี้ก็เนื่องมาจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 40 - 50 ปี มากที่สุด ในขณะที่อรุณ และสุภัควดี ได้ทำการศึกษากับกลุ่มประชากรซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 22 - 29 ปี มากที่สุด ซึ่งความแตกต่างของช่วงอายุจะมีผลต่อรายการที่ฟัง โดยคนที่มีอายุมากมักใช้สื่อมวลชนเพื่อแสวงหาข่าวสารหนัก ๆ มากกว่าเพื่อความบันเทิง แต่คนที่มีอายุน้อยมักจะสนใจเรื่องความบันเทิงมากกว่า (ประมะ สตะเวทิน 2529 : 108)

2.3 การเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์

ผลการศึกษาปรากฏว่า ประชาชนเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากที่สุด คือ มีผู้ดูโทรทัศน์ ร้อยละ 79.6 และร้อยละ 51.7 เป็นผู้ดูโทรทัศน์ทุกวัน การที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบันนี้ก็เนื่องมาจาก

1. โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการจูงใจสูง เพราะมีมิติในการนำเสนอครบถ้วนที่สุด ดังนี้

1.1 โทรทัศน์มีทั้งภาพและเสียงอยู่ในที่เดียวกัน

1.2 โทรทัศน์มีภาพเคลื่อนไหวคล้ายธรรมชาติหรือของจริง โดยเฉพาะโทรทัศน์สี จะให้สีสันคล้ายธรรมชาติที่เร้าใจมาก

1.3 โทรทัศน์สามารถดึงดูดใจคนดูได้รวดเร็วกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ได้มาก

2. จากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ ทั้งนี้ ลักษณะของการขยายตัวของกรณีเครื่องรับโทรทัศน์ยังมีปัจจัยอื่นประกอบ ดังนี้ คือ

2.1 ปัจจัยด้านกระแสไฟฟ้า ปัจจุบันหมู่บ้านในชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคใช้เป็นส่วนใหญ

2.2 การขยายตัวของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในการสร้างสถานีเครือข่าย เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่เพิ่มขึ้น

2.3 ราคาของเครื่องโทรทัศน์ถูกลง

2.4 รายได้ของประชาชนในภาคอีสานเพิ่มขึ้นทั้งจากการไปทำงานในต่างประเทศ หรือการเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร (สากุล ไพเราะ 2532 : 234 - 235)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ความนิยมในสื่อโทรทัศน์เพิ่มขึ้น ในขณะที่ความนิยมในสื่อวิทยุเริ่มลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะวิทยุเป็นสื่อที่ให้แต่เสียงเท่านั้น แต่โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการดึงดูดใจสูงกว่าเนื่องจากข้อดีหลายประการดังที่กล่าวมาแล้ว ประชาชนจึงเลือกที่จะเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด

สำหรับสถานีโทรทัศน์ที่ดูเป็นประจำ ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 รองลงมาคือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 อันดับ 3 คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 และอันดับ 4 คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5

ผลการวิจัยในเรื่องของสถานีโทรทัศน์ที่ดูเป็นประจำนี้ ตรงกับผลการศึกษาของอรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ (อรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ 2533 : 45) ซึ่งพบว่า สถานีโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับ 1 คือ ช่อง 7 อันดับ 2 คือ ช่อง 3 เช่นเดียวกัน แต่สถานีที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับ 3 คือ ช่อง 5 และอันดับ 4 คือ ช่อง 9 (อรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ 2533 : 45) ในขณะที่ผลการวิจัย เรื่อง "พฤติกรรมการดูโทรทัศน์ของประชาชนในส่วนภูมิภาค" ซึ่งคณะ

วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสนพ. อินไซต์ทีวี ได้วิจัยไว้ระหว่างเดือน มิถุนายน - กรกฎาคม 2531 พบว่า สถานีที่ได้รับความนิยมมากเป็นอันดับ 1 คือ ช่อง 7 แต่อันดับ 2 คือ สทท. 11 (ภูมิภาค) อันดับ 3 คือ ช่อง 5 และอันดับ 4 คือ ช่อง 9 (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2531 : 7) การที่ประชาชนจะเลือกเปิดชมรายการจากสถานีใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับความชอบในรายการแล้วยังขึ้นอยู่กับความชัดเจน และความสามารถในการเปิดรับจากแต่ละสถานีด้วย

ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปี พ.ศ. 2531 สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท. สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ได้มีการแข่งขันกันเพื่อเพิ่มผู้ชมโดยปรับปรุงรายการใหม่ และขยายเครือข่ายเพื่อครอบคลุมพื้นที่ที่ได้รับสัญญาณได้มากขึ้น เดิมสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท. และสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ครอบคลุมพื้นที่เพียงร้อยละ 20 - 30 สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5 ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 40 - 50 ในขณะที่สถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ครอบคลุมพื้นที่ ร้อยละ 70 ดังนั้นทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และช่อง 9 อ.ส.ม.ท. จึงขยายเครือข่ายไปอีก 22 จุด จึงทำให้ในปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 และช่อง 9 จึงครอบคลุมพื้นที่ได้มากกว่าสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 (รายงานผลการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการณ์ดูโทรทัศน์ของประชากรในภูมิภาค อ้างแล้ว : 3) ดังนั้นโอกาสที่ประชาชนจะเลือกเปิดชมรายการจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 และช่อง 9 จึงมีมากกว่า

สำหรับประเภทของรายการที่ประชาชนชอบมากที่สุด ได้แก่ รายการข่าว รองลงมา คือ รายการละคร และอันดับ 3 คือ ภาพยนตร์ ผลการวิจัยตรงกับผลการวิจัยของอรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสกุคหวดี อภินันท์ ซึ่งพบว่า ประชาชนชอบดูรายการข่าวมากที่สุด เช่นเดียวกัน โดยมีคะแนนถึง 784 คะแนน รองลงมา คือ รายการละคร มีคะแนนนิยม 675 คะแนน (อรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสกุคหวดี อภินันท์ 2533 : 47)

จะเห็นได้ว่ารายการที่ประชาชนให้ความนิยมเป็นอันดับ 2 และ 3 ซึ่งได้แก่รายการละคร และภาพยนตร์ นั้น เป็นรายการที่มุ่งเน้นสาระในด้านความบันเทิงเป็นหลักเท่านั้น

ตอนที่ 2 การแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานของเด็กที่เข้ามาทำงานในเมือง

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนทุกคนเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานของเด็กที่เข้ามาทำงานในเมืองจากแหล่งข่าวสารใดแหล่งข่าวสารหนึ่งแต่ก็ไม่บ่อยนัก การที่ประชาชนทุกคนเปิดรับข่าวสารเรื่องดังกล่าว ก็เนื่องมาจากเป็นข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตนเองในฐานะที่มีคนในครอบครัวเข้าทำงานอยู่ หรืออาจจะอยู่ในช่วงที่กำลังตัดสินใจที่จะส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง ข่าวสารดังกล่าวจึงเป็นข่าวสารที่อยู่ในความสนใจ และอยู่ในความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังมีประโยชน์ต่อตนเองอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ โจเซฟ ที แคลปเปอร์ ที่กล่าวว่า บุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ตามความสนใจ และความต้องการ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของตน (Joseph T. Klapper 1960 : 5)

สำหรับแหล่งข่าวสารที่ประชาชนมีการเปิดรับข่าวสารในเรื่องดังกล่าวค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งข่าวสารอื่น ก็ได้แก่

โทรทัศน์

การที่โทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารที่ประชาชนมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานของเด็กที่เข้ามาทำงานในเมืองมากแหล่งหนึ่ง ก็เนื่องจาก

1. การที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่คนในชนบทให้ความนิยมอย่างสูงทั้งจำนวนผู้ดูและความถี่ในการดู ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของโทรทัศน์ที่ให้ทั้งภาพและเสียงในขณะ

เดียวกัน ประกอบกับการให้ภาพที่เคลื่อนไหว ซึ่งสร้างความสนใจในการติดตามข่าวสารมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น. (สากล ไพเราะ 2532 : 230)

2. จากการที่ในช่วงเดือนตุลาคม ได้เกิดมีข่าวใหญ่เกี่ยวกับการทลายโรงงานนรกเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกกักขังทารุณ รัฐบาลและประชาชนทั่วไปให้ความสนใจต่อเหตุการณ์ดังกล่าวมากเพราะเป็นเรื่องที่สะเทือนขวัญ สื่อมวลชนทุกประเภทต่างประโคมข่าวในเรื่องดังกล่าวทุกวัน ซึ่งนอกจากจะนำเสนอในรูปของข่าวแล้ว ยังมีการนำเสนอในรูปแบบอื่นอีกด้วย เช่น มีการแทรกอยู่ในละคร ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นรายการที่ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุดรายการหนึ่ง มีการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสนทนา เช่น รายการทไวไลท์โชว์ ซึ่งจัดเสนอทางช่อง 3 ได้เชิญเด็กที่ถูกทารุณมาสนทนา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสื่อบริษัทสัมพันธ์ของกรมแรงงานเกี่ยวกับการให้แจ้งข่าวสารเมื่อพบว่าการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังมีการแทรกข่าวสารเรื่องดังกล่าวในรายการอื่นอีกมากมายโดยเฉพาะในระหว่างช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ดังนั้นโอกาสที่ประชาชนจะได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์จึงมีมาก

3. เนื่องจากข่าวสารในในเรื่องของการทารุณเด็กเป็นข่าวที่เน้นในเรื่องของอารมณ์ ซึ่งข่าวประเภทนี้ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าประชาชนจะเปิดรับข่าวสารในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากสอดคล้องกับความสนใจของตน

เพื่อนบ้าน และคนในครอบครัว

เป็นแหล่งข่าวที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารในเรื่องดังกล่าวมากแหล่งหนึ่ง ก็
เนื่องจาก

1. เป็นบุคคลในชุมชนที่มีการถ่ายทอดข่าวสารซึ่งกันและกันมากที่สุด (ดังตารางที่ 48) ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของอรนุช เลิศจรธรรักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ ซึ่งพบว่า เพื่อนบ้านเป็นแหล่งข่าวสารที่ประชาชนในชนบททำการติดต่อสื่อสารมากกลุ่มหนึ่งรองจากบุคคลในครอบครัว โดยเรื่องที่พูดคุยกันโดยมากจะคุยกันใน

เรื่องทั่ว ๆ ไป รองลงมา คือ เรื่องของเรื่องการเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัวและการกินอยู่ (อรนุช เลิศจรรยารักษ์ และสุภัควดี อภินันท์ 2533 : 63 - 64) ดังนั้นโอกาสที่รับข่าวสารจึงมีมากกว่ากลุ่มอื่น

2. เนื่องจากข่าวสารดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชาชนกลุ่มนี้โดยตรง ซึ่งข่าวสารใดที่มีความสำคัญต่อบุคคลสูง การแพร่กระจายข่าวจะเป็นไปโดยการติดต่อส่วนบุคคลเป็นสำคัญ (ศิริชัย ศิริเกษ 2519 : 11 - 28)

3. เนื่องจากเพื่อนบ้าน และคนในครอบครัว เป็นบุคคลที่มีความผูกพัน และมีความใกล้ชิดกันมากที่สุด ประกอบกับเป็นบุคคลที่จะต้องทำการติดต่อกันเป็นประจำ และบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานในเมือง (ตารางที่ 26) ดังนั้นข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานในเมืองที่ได้รับจากบุคคลเหล่านี้จึงมีความน่าเชื่อถือสูง ซึ่ง ออฟเพนไฮเมอร์ และปราฟดา กล่าวว่า ยิ่งบุคคลมีความน่าเชื่อถือมากเท่าไร การสื่อสารก็จะมีประสิทธิภาพเท่านั้น (Oppenheimer and pravda 1968 : 103) และ Bettinghaus ก็กล่าวไว้เช่นเดียวกัน (Bettinghaus, 1968)

4. จากคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน มีทัศนคติ ความเชื่อและภาษาเหมือนกัน ประกอบกับการมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการสื่อสาร โดยบุคคลจะเลือกติดต่อสื่อสารกับบุคคลที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนั้น คนในครอบครัวและเพื่อนบ้านจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่มีการติดต่อสื่อสารกันมากที่สุด (Everette M. Rogers)

สำหรับหน่วยงานหรือมูลนิธิที่เข้าไปทำการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กในหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า ประชาชนแทบจะไม่เคยได้รับข่าวสารจากหน่วยงานเหล่านี้เลย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก

1. การเผยแพร่ไม่ได้กระทำทุกหมู่บ้านจะเลือกเฉพาะหมู่บ้านที่พบว่ามิใช่
 หมายมาก การเผยแพร่จะสลับเปลี่ยนหมู่บ้านไปเรื่อย ๆ โอกาสที่กลับมาเผยแพร่ซ้ำในหมู่บ้านเดิมไม่ค่อยมี ระยะเวลาของการเผยแพร่ในหมู่บ้านหนึ่งใช้เวลาเพียง 1 วัน (ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของโครงการแรงงานเด็ก มลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก) ดังนั้นโอกาสที่ประชาชนจะได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวเหล่านี้จึงมีน้อย

2. จากการสังเกตในขณะที่ทำการรวบรวมข้อมูลพบว่า มีประชาชนที่เข้ามาชมการเผยแพร่ข่าวสารของมลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กน้อยมาก ผู้ที่เข้ามาชมจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กเล็ก และกลุ่มคนชรา ซึ่งไม่ใช่กลุ่มที่มีบทบาทในการตัดสินใจส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง

3. การที่ประชาชนไม่เปิดรับข่าวสารจากหน่วยงานเหล่านี้ก็เนื่องมาจากหน่วยงานหรือมลนิธิต่าง ๆ ที่เข้าไปทำงานเผยแพร่ได้ให้ข่าวสารที่ทำให้เห็นว่าไม่ควรจะเข้ามาทำงานในเมือง ซึ่งข่าวสารเหล่านี้ขัดแย้งกับทัศนคติ และความเชื่อของประชาชน ดังนั้นประชาชนจึงไม่สนใจข่าวสารจากหน่วยงานเหล่านี้ (Joseph T. Klapper 1960 : 5)

4. จากการที่หน่วยงานที่เข้าไปเผยแพร่มีคุณลักษณะที่แตกต่างจากคนในหมู่บ้านมาก ทั้งทางด้านภาษา ทัศนคติ ความเชื่อ ดังนั้นประชาชนจึงไม่ให้ความสนใจที่จะรับข่าวสารจากหน่วยงานเหล่านี้

ตอนที่ 3 การรับรู้เกี่ยวกับสภาพการทำงานและสภาพความเป็นอยู่ในเมือง

จากการที่มีผู้กล่าวว่าประชาชนในชนบทอพยพเข้ามาทำงานในเมืองกันมากมาย ก็เนื่องมาจากการได้รับข่าวสารจากผู้ที่เคยมีประสบการณ์การเข้ามาทำงานในเมืองมาก่อนเล่าให้ฟัง หรือได้ยินได้ฟังได้เห็นสภาพต่าง ๆ จากการฟังวิทยุ และโทรทัศน์ ทำ

ให้มองเห็นภาพว่าสภาพความเป็นอยู่ของเมืองมีความเจริญมากมาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ทำให้คนชนบทใฝ่ฝันที่อยากจะมิวิถีชีวิตแบบคนเมือง อีกทั้งสภาพของงานที่ทำในเมือง มักจะเป็นภาพของโรงงานที่ใช้เครื่องจักรทันสมัย สภาพการทำงานดูเป็นงานสบายเป็นงานง่าย ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง เมื่อมีช่องทางที่จะส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองได้ จึงส่งเด็กเข้ามาโดยไม่รู้ลึกหัวนกลัว (เขาวนิจ สุนนันท 2527 : 1 - 15)

แต่ผลการวิจัยครั้งนี้กลับพบข้อมูลที่น่าสนใจ คือ ประชาชนมีการรับรู้เกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมือง โดยมีรายละเอียด ดังนี้ คือ

สภาพการทำงาน

- รายได้ค่าตอบแทน : เป็นรายได้ระดับปานกลาง แต่ก็พอเลี้ยงตัวเอง และพอเหลือส่งให้ทางบ้านได้
- สภาพของโรงงาน : เป็นโรงงานเล็กใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่
- สภาพของงานที่ทำ : เป็นงานหนักเพราะต้องใช้แรงงานแบกหาม
- การเอาโรคเอาเปรียบของนายจ้าง : พอมีบ้าง โดยเป็นการเอาโรคเอาเปรียบในด้านค่าแรง
- อันตรายที่เกิดจากการทำงาน : พอมีบ้าง โดยเป็นอันตรายที่เกิดจากความประมาทของตนเอง
- การทารุณเด็ก : พอมีบ้าง โดยเป็นการหลอกล่อเด็กเข้ามาทำงาน แล้วบังคับขู่ตีเด็ก

สภาพความเป็นอยู่ในเมือง

- ค่าใช้จ่ายในเมือง : ค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากสินค้ามีราคาแพง
- สภาพของเมือง : ค่อนข้างน่าอยู่ เนื่องจากบ้านเมืองสวยงามมี
ความเจริญมากมาย
- อัตราการที่อาจพบในเมือง : นอมีบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นอันตรายจากอุบัติเหตุ
- สภาพของที่หนัก : น่าอยู่บ้าง เพราะสภาพของที่หนักดี แต่ต้องอยู่กันอย่างแออัด

จะเห็นได้ว่ามีข่าวสารเพียง 3 เรื่องเท่านั้นที่ประชาชนมีการรับรู้ค่อนข้างไปในทางบวก ซึ่งได้แก่ ข่าวสารเกี่ยวกับรายได้ค่าตอบแทนจากการทำงานในเมือง ข่าวสารเกี่ยวกับสภาพของเมือง และสภาพของที่หนัก ซึ่งข่าวสารเกี่ยวกับรายได้ค่าตอบแทน และสภาพของเมืองเป็นข่าวสารที่มีบทบาทสำคัญที่พ่อแม่ ผู้ปกครองนำไปใช้ในการตัดสินใจก่อนที่จะส่งเด็กเข้ามาทำงาน (ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในตอนต่อๆ ไป) ส่วนข่าวสารในด้านอื่นนั้น แสดงว่าประชาชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับข่าวสารดังกล่าวเท่าที่ควร

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังพบอีกว่าข่าวสารที่ได้รับจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ จะทำให้เกิดผลต่อการรับรู้ที่แตกต่างกัน โดยจะเห็นได้อย่างชัดเจนในเรื่องของการรับรู้เกี่ยวกับสภาพของโรงงาน ซึ่งพบว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสารจากการดูโทรทัศน์มักจะคิดว่าสภาพของโรงงานต่าง ๆ มักจะเป็นโรงงานที่ทันสมัยใช้เครื่องจักรทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากรายการที่เสนอทางโทรทัศน์มักจะให้ข่าวสารเพียงด้านเดียวโดยมักจะเสนอภาพของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เท่านั้น ประชาชนซึ่งดูรายการดังกล่าวย่อมเข้าใจว่าสภาพของโรงงานในเมืองน่าจะเป็นเช่นนั้นจริง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเพราะในขณะที่ประชาชนที่ได้รับข่าวสารจากผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในเมืองโดยตรงแล้ว ให้นิ่ง จะกล่าวว่า สภาพของโรงงานต่าง ๆ เป็นโรงงานเล็ก ๆ ที่ใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ นั่นก็หมายถึงว่าผู้ที่เข้ามาทำงานในเมืองจริง ๆ แล้ว มักจะทำงานอยู่ในโรง

งานเล็ก ๆ มากกว่า ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าการศึกษาที่ประชาชนจะรับรู้ต่อข่าวสารอย่างไร จะขึ้นอยู่กับแหล่งข่าวสารเป็นสำคัญ โดยถ้าเป็น

- **สื่อบุคคล** ข่าวสารจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และทัศนคติต่อสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ที่ดี ประกอบกับมีทัศนคติไปในทางที่ดีต่อสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่เมือง ก็จะทำให้ข่าวสารในทางที่ดี ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลใดมีประสบการณ์ที่ไม่ดี ประกอบกับมีทัศนคติที่ไม่ดี กับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมืองก็จะให้ข่าวสารแก่บุคคลในด้านลบ
- **สื่อมวลชน** การรับรู้จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาของข่าวสาร รายการที่ชม และการตีความข่าวสารของบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องของประสบการณ์ และความรู้ของบุคคลนั้น ซึ่งมักจะพบว่าประชาชนมักจะตีความข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากการมีความรู้ที่น้อย และไม่ค่อยได้มีโอกาสสัมผัสกับชีวิตในเมืองโดยตรง

เมื่อเปรียบเทียบแหล่งข่าวสารประเภทต่าง ๆ พบว่า แหล่งข่าวสารที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารของบุคคลสูงที่สุด ก็คือ สื่อโทรทัศน์ โดยประชาชนจะให้ความเชื่อถือข่าวสารที่ได้รับจากโทรทัศน์มากกว่าแหล่งข่าวสารอื่น (ตารางที่ 47) ถึงแม้ว่าข่าวสารที่ได้รับจะเป็นข่าวสารในเรื่องเดียวกันก็ตาม

ถึงแม้ว่าแหล่งข่าวสารจะมีอิทธิพลในการเสนอข่าวสารแก่บุคคล แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่ร่วมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในกระบวนการเลือกรับสาร ทั้งนี้อาจจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ความสนใจในสาร และความเชื่อถือในแหล่งข่าวสาร รวมทั้งความจำเป็นและแรงจูงใจอื่นประกอบความพึงพอใจต่อสื่อที่สามารถสนองความต้องการได้ ซึ่งในการศึกษา

ครั้งนั้นพบว่าถ้าเป็นข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานในเมือง ประชาชนมักจะเลือกเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลซึ่งได้แก่คนในครอบครัว และเพื่อนบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในเมืองโดยตรง ดังนั้นข่าวสารที่ได้รับจากสื่อเหล่านี้จึงมีความน่าเชื่อถือสูง ในขณะที่ถ้าเป็นข่าวสารเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในเมือง ประชาชนส่วนใหญ่จะเลือกเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากกว่า ทั้งนี้เพราะเป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพ เสียง และสี และเป็นภาพที่เคลื่อนไหวได้ ทำให้สามารถมองเห็นสภาพต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ประกอบกับรายการที่เสนอทางโทรทัศน์ส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่รายการข่าว ละครและภาพยนตร์ มักจะให้ความสำคัญกับข่าวสารของเมืองมากกว่าชนบทดังจะเห็นได้ชัดเจนจากรายการละครและภาพยนตร์ ในปัจจุบันมักจะเป็นเรื่องของวัยรุ่นในเมืองเป็นส่วนใหญ่ และถึงแม้เนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับชนบท อาทิเช่น ภาพยนตร์เรื่องบุญชูผู้น่ารัก แต่ก็เป็นเรื่องของชาวชนบทที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในเมือง ดังนั้นผู้ที่มีโอกาสได้ชมรายการเหล่านี้ จึงมักจะเกิดการเลียนแบบ และใฝ่ฝันที่จะเข้ามาสัมผัสกับความเจริญของเมืองบ้าง และจากการวิจัยก็พบว่ารายการข่าว ละคร และภาพยนตร์เป็นรายการโทรทัศน์ที่ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุด ดังนั้น ข่าวสารเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในเมืองซึ่งได้จากการดูรายการโทรทัศน์เหล่านี้ จึงสามารถสนองความต้องการของประชาชนได้มากกว่าแหล่งข่าวสารอื่น แต่การรับรู้ต่อข่าวสารอาจจะไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงก็ได้ ที่เป็นเช่นนี้ Gerbner กล่าวว่า ก็เนื่องมาจาก นั่นคือ ภาพลวงตาที่โทรทัศน์สร้างขึ้น จนทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิดพลาดไปจากโลกแห่งความเป็นจริง (อ้างในสรุพนงษ์ โสธนเสถียร 2533 : 335)

ตอนที่ 4 การตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานเด็ก

ผลจากการศึกษา พบว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองก็เนื่องมาจาก ความต้องการรายได้เพิ่มมากที่สุด รองลงมา คือ เหตุผลที่ว่าที่บ้านไม่มีงานทำ และเนื่องจากคิดว่าการทำงานในเมืองมีรายได้ดีกว่าและเป็นรายได้ที่แน่นอน จะเห็นได้ว่าความต้องการในเรื่องของรายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เด็กต้องเข้ามาทำงานในเมือง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทั้งนี้

โดยจากการศึกษา พบว่า ครอบครัวที่ทำการศึกษาครั้งนี้มักจะมีรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ คือเดือนละไม่เกิน 1,500 บาท และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่ารายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน รายได้จะขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ประสบกับปัญหาพื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวย ทำให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย ครอบครัวส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องส่งแรงงานคนในครอบครัวเข้ามาหารายได้เพิ่มจากการเข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในตัวเมืองซึ่งมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ถึงแม้ว่าพ่อแม่ ผู้ปกครอง จะทราบว่ารายได้จากการประกอบอาชีพในเมืองจะไม่สูงนัก (ตารางที่ 35 และ 36) แต่ก็ เป็นรายได้ที่แน่นอน และการที่เด็กเข้ามาทำงานอย่างน้อยที่สุดก็เป็นการตัดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวลงไปส่วนหนึ่ง

นอกจากนั้นความต้องการรายได้เพิ่มของครอบครัวอาจจะไม่ได้เป็นผลอันเนื่องมาจากการที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจจะเป็นผลมาจากโครงสร้างของชนบทที่ถูกโครงสร้างทางเศรษฐกิจบังคับให้มีการใช้เงินมากกว่าแต่ก่อน ดังนั้นประชาชนจึงมีความจำเป็นจะต้องมีเงินเพิ่มมากขึ้น การส่งลูกเข้ามาทำงานเปรียบเสมือนการหารายได้เพิ่มโดยไม่ต้องลงทุน เพราะถึงอย่างไรเด็ก ๆ เหล่านี้ถ้ายังคงทำงานอยู่กับพ่อแม่ ก็จะไม่ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าเดิม แต่ถ้าเข้ามาทำงานในเมือง ก็จะทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีรายได้เพิ่มขึ้น

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการเข้าสู่แรงงานของเด็ก ที่มีผู้ที่ได้ทำการศึกษาไว้หลายท่าน และได้ผลการวิจัยที่ตรงกัน คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้พ่อแม่ตัดสินใจส่งเด็กเข้าสู่กำลังแรงงาน โดยหวังที่จะให้เด็กเหล่านี้หารายได้มาจุนเจือครอบครัว ซึ่งแต่เดิมพ่อแม่ ผู้ปกครองมีค่านิยมที่อยากจะให้ลูกได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกับตนเอง (ชูพันธุ์ วงศ์นุทธา 2514 : 78 - 79) แต่ในปัจจุบันพบว่าค่านิยมดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ และผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมที่จะ

ส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองมากกว่า (ตารางที่ 57 และ 58) ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากว่า แต่เดิมประเทศไทยยังไม่ได้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมเช่นในปัจจุบัน ความต้องการในเรื่องของแรงงานสำหรับภาคอุตสาหกรรมยังมีไม่มาก ทำให้จำนวนผู้ที่อพยพเข้ามาทำงานในเมืองยังมีน้อย แต่เมื่อประเทศไทยเริ่มมีการส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้มีความจำเป็นจะต้องใช้แรงงานมากมายประกอบกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่ได้ผล ประชาชนในชนบทจึงเริ่มหลั่งไหลเข้าสู่ตัวเมือง เหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของกันนาร์ ไมร์ดัล ที่กล่าวว่า เมื่อในชุมชนเกิดความกดดันทางประชากรขึ้น เช่น การทำมาหากินฝืดเคือง ในขณะที่อีกชุมชนหนึ่งมีขยายตัวทางเศรษฐกิจ ประชาชนย่อมจะย้ายกันเข้าสู่ชุมชนที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า (Gunnar Myrdal, 1972) และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ การคมนาคมขนส่ง และการสื่อสารได้เจริญขึ้นทำให้ประชาชนในชนบทได้มีโอกาสติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น ข่าวสารที่ผ่านไปมาระหว่างหมู่บ้านกับเมือง อาทิเช่น จากการเดินทาง การฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ และคู่มือทัศน หรือจากการพูดคุยกับบุคคลอื่น ทำให้ประชาชนเกิดการเปรียบเทียบระหว่างการทำงานในเมือง และการทำงานในชนบท ดังนั้นจึงมีผลให้แนวความคิดเรื่องการประกอบอาชีพของเด็กเปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนั้นการศึกษายังพบอีกว่า การที่เด็กเข้ามาทำงานในเมืองนอกจากจะเป็นความต้องการของพ่อแม่ ผู้ปกครองแล้ว ยังเป็นความต้องการของตัวเด็กเองด้วย ซึ่งจากผลการศึกษาของคมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ พบว่า การที่เด็กเข้ามาทำงานในเมืองเป็นเพราะเด็ก ๆ เบื่อที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม และต้องการหาประสบการณ์การทำงานในเมืองมากกว่า (คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ 2529 : 110 - 111) ในขณะที่สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533 : 17 - 18) ได้ทำการศึกษากลุ่มเด็กที่เข้ามาทำงานในเมือง พบว่า เด็กเกือบครึ่งมีความตั้งใจอยากจะทำมาหากิน โดยที่เด็กอีกส่วนหนึ่งอยากจะทำมาหากิน อยากมีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งต้องการเห็นโลกที่กว้างไปกว่าชุมชนที่เขาอยู่ ที่เหลือบอกว่าเรียนจบแล้วและต้องการหารายได้แต่จากการศึกษากับกลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาเมื่อเข้ามาทำงานเมืองโดยโครงการแรงงานเด็ก มุลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ได้ทำ

การวิจัยเมื่อปี 2534 ได้พบข้อมูลที่แตกต่างออกไป คือ การที่เด็กเข้ามาทำงานเป็นเพราะว่าเด็กอาจจะเห็นกรุงเทพฯ ความต้องการดังกล่าวเกิดจากการที่เคยเห็นภาพของเมืองกรุงเทพฯ จากโทรทัศน์และหนังสือกลางแปลง

ข่าวสารและแหล่งข่าวสารที่มีผลต่อการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง

ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การตัดสินใจของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ข่าวสารนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครองใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ

ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ พ่อแม่ และผู้ปกครองส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญต่อข่าวสารในเรื่องของรายได้มากที่สุด รองลงมา คือ ข่าวสารที่เด็กจะได้มีโอกาสสัมผัสกับความเจริญของเมือง และการที่เด็กจะได้มีโอกาสทำงานสบาย จะเห็นได้ว่าประชาชนมักจะให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของตนเท่านั้น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เหตุผลที่พ่อแม่ ผู้ปกครองส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองเป็นเพราะต้องการรายได้เพิ่มให้กับครอบครัว ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ย่อมจะให้ความสำคัญต่อข่าวสารในเรื่องของรายได้มากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวความคิดของโจเซฟ ที แคลปเปอร์ ที่กล่าวว่าบุคคลมักจะเลือกข่าวสารที่ตรงกับความต้อทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหา และสนองความต้องการของบุคคล (Joseph T. Klapper 1960 : 5) และชาร์ลส เค แอลคิน ที่กล่าวว่า ข่าวสารเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่บุคคลใช้ประกอบในการตัดสินใจ โดยบุคคลจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองต่อความต้องการของตนเท่านั้น และเมื่อบุคคลเกิดความไม่แน่ใจเรื่องเรื่องหนึ่ง ความต้องการของข่าวสารในเรื่องดังกล่าวก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น (Charles 1973 : 208) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ภายหลังจากที่พ่อแม่ ผู้ปกครองส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองแล้ว พ่อแม่ ผู้ปกครองก็ยังได้แสวงหาข่าวสารด้านอื่นเพิ่มเติมอีก โดยข่าวสารที่หาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขของเด็กที่เข้ามาชีวิตในเมือง และรองลงมา คือ ข่าวสารในเรื่องของรายได้ นั้นย่อมหมายถึงว่าข่าวสารที่ประชาชนเคยได้รับเกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ในเมืองซึ่งได้กล่าวไว้แล้วใน

ตอนที่ 2 นั้น เป็นข่าวสารที่ประชาชนยังไม่แน่ใจว่าเป็นเช่นนั้นจริง ดังนั้นภายหลังจากที่ส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองแล้วจึงได้สอบถามในเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมจากเด็กที่เข้ามาทำงานในเมืองอีกเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจ

ในการแสวงหาข่าวสารเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ พบว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองมุ่งที่จะแสวงหาข่าวสารดังกล่าวจากสื่อบุคคลซึ่งได้แก่ คนในครอบครัว มากที่สุด รองลงมา ก็คือ เพื่อนบ้าน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก

1. บุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่ผู้มีความใกล้ชิด และความน่าไว้วางใจสูง ประกอบกับการมีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานในเมืองโดยตรง จึงทำให้เป็นแหล่งข่าวสารที่น่าเชื่อถือมากที่สุด

ในขณะที่เพื่อนบ้านเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิด จากการที่ต้องทำกิจกรรมร่วมกัน ในชุมชนประกอบกับการมีโอกาสพบปะสนทนากันตลอดเวลา และบุคคลเหล่านี้ก็เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานอยู่ จึงเป็นแหล่งข่าวสารที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าทั้งคนในครอบครัว และเพื่อนบ้านต่างก็เป็นแหล่งข่าวสารที่มีความใกล้ชิด และมีความน่าเชื่อถือสูง ซึ่งออปเพนไฮเมอร์ และปรานดา กล่าวว่า ยิ่งบุคคลมีความน่าเชื่อถือมากเท่าใดการสื่อสารก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น

(Oppenheimer and Pravda, 1968)

2. เนื่องจากข่าวสารเกี่ยวกับรายได้จากการทำงานในเมือง เป็นเรื่องที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้ความสำคัญมากที่สุดก่อนที่จะตัดสินใจ ซึ่งข่าวใดที่มีความสำคัญกับบุคคลสูง บุคคลมักจะเลือกรับข่าวจากสื่อบุคคลเป็นสำคัญ (ศิริชัย ศิริเกษ 2519 : 11

สภาพการณ์ที่ส่งผลให้มีการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง

การที่เด็กในจังหวัดสุรินทร์ถูกส่งเข้ามาทำงานในเมืองเป็นจำนวนมาก ก็
เนื่องมาจาก

1. ความกดดันทางเศรษฐกิจ

จากการสำรวจลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคมบางประการของครอบครัว พบว่า รายได้เฉลี่ยของครอบครัวส่วนใหญ่ค่อนข้างต่ำ คือ เดือนละไม่เกิน 1,500 บาท ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม รายได้จึงขึ้นอยู่กับจำนวนผลผลิต และราคาที่มีต่อค่าคณกลางรับซื้อ ปีใดที่การเพาะปลูกไม่ได้ผลหรือขายได้ในราคาต่ำ รายได้ของประชาชนก็จะยิ่งน้อยลง ทำให้เกิดการอดอยาก ประชาชนจึงต้องดิ้นรนเพื่อหาทางเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว จึงได้ให้เด็กออกมาทำงานซึ่งถ้ายังให้เด็กประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกับพ่อแม่ก็จะไม่เกิดประโยชน์อะไรนอกจากนั้น โครงสร้างของชนบทถูกโครงสร้างทางเศรษฐกิจบังคับให้มีการใช้เงินมากขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหารายได้เพิ่ม โดยการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองซึ่งมีโอกาทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของกันนาร์ ไมร์ดัล ที่กล่าวว่า เมื่อชุมชนหนึ่งมีความกดดันด้านการทำมาหากินผิดเคือง ในขณะที่อีกชุมชนหนึ่งมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม และเกิดความต้องแรงงานเพิ่มขึ้น จึงทำให้เกิดการย้ายถิ่นเข้าสู่ชุมชนที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า (Gunnar Myrdal, 1977)

นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเข้าสู่แรงงานเด็ก ซึ่งได้มีการทำการศึกษาไว้มากมาย อาทิเช่น ผลการวิจัยของสถาบันวิจัยทางสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือผลการศึกษาของโครงการแรงงานเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ฯลฯ ซึ่งต่างก็ได้ผลที่ตรงกัน คือ สาเหตุผลักดันที่สำคัญที่สุด ก็คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว ดังนั้นผลการวิจัยครั้งนี้เท่ากับเป็นข้อยืนยันได้ว่า ความกดดันทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด

ซึ่งนอกจากความกดดันทางเศรษฐกิจซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำคัญของชาวชนบทแล้ว ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า ข่าวสารที่ได้รับจากสื่อบุคคล และสื่อมวลชนก็มีบทบาทสำคัญมากอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้พ่อแม่ ผู้ปกครองส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง

2. ความสำคัญของข่าวสาร

จากการศึกษาพบว่า ก่อนที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองจะส่งเด็กเข้าทำงานในเมือง พ่อแม่ และผู้ปกครองทุกคนต่างก็แสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับสภาพการทำงานของเด็กจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งข่าวสารเหล่านี้ทำให้รู้สภาพการทำงานและสภาพความเป็นอยู่ในเมืองเช่นไร แต่ในการตัดสินใจส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองนั้น พ่อแม่และผู้ปกครองจะเลือกให้ความสำคัญกับข่าวสารในเรื่องของรายได้ค่าตอบแทนจากการทำงานมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากครอบครัวเหล่านี้มีปัญหาทางด้านความยากจนของครอบครัว จึงทำให้มีความต้องการที่จะหารายได้เพิ่ม ดังนั้นจึงได้ให้ความสำคัญกับข่าวสารในเรื่องของรายได้มากกว่าข่าวสารด้านอื่น ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวความคิดของโจเซฟ ที แคลปเปอร์ ที่กล่าวว่า บุคคลมักจะเลือกข่าวสารที่ตรงกับความต้องการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของบุคคล (Joseph T. Klapper 1960 : 5)

สำหรับแหล่งข่าวสารที่ประชาชนเลือกจะแสวงหาข่าวสารมากที่สุดได้แก่ คนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ทั้งนี้เนื่องจาก คนในครอบครัวและเพื่อนบ้านเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานในเมืองโดยตรงจึงเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือสูง ประกอบกับเป็นบุคคลในหมู่บ้านที่มีความใกล้ชิด ตลอดจนมีทัศนคติ ความเชื่อที่เหมือนกัน ซึ่ง ออฟเพนไฮเมอร์ และปราฟดา (Oppenheimer and Pravda) กล่าวว่า ยิ่งบุคคลมีความน่าเชื่อถือมากเท่าใด การสื่อสารก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น

นอกจากนั้นการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของชาวชนบทที่มีบทบาทสำคัญประการหนึ่งซึ่งจากการศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนในชนบทเหล่านี้มักจะให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากที่สุด โดยส่วนใหญ่มักจะดูโทรทัศน์ทุกวัน ซึ่งเกิร์บเนอร์

(Gerbner) กล่าวว่า การที่ประชาชนให้ความสนใจติดตามดูรายการต่าง ๆ จากโทรทัศน์จะมีผลต่อการรับรู้ของบุคคล โดยบุคคลมักจะเข้าใจโลกแห่งความเป็นจริงผิดพลาดไปด้วยอคติที่เกิดจากภาพมายาที่ได้จากการดูโทรทัศน์ นั้นหมายถึงว่าประชาชนมักจะคิดว่าภาพที่เห็นนั้น คือ สภาพที่แท้จริง ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้พบว่า การดูโทรทัศน์ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าสภาพของเมืองมีความน่าอยู่ เนื่องจากบ้านเมืองมีความเจริญสวยงาม มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย การทำงานก็ดูเป็นงานสบายเนื่องจาก สภาพของโรงงานส่วนใหญ่เป็นโรงงานทันสมัยที่ใช้เครื่องจักรทำงาน การที่ประชาชนได้รับข่าวสารเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา จึงทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างวิถีการดำเนินชีวิตของคนในเมืองกับคนในชนบท ประชาชนจึงเกิดความใฝ่ฝันที่จะเข้ามาสู่เมืองซึ่งมีวิถีชีวิตที่ดีกว่า ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของธงชัย สวัสดิ์อิสระ ที่พบว่า สารสนเทศทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างเมืองกับชนบทซึ่งจะมีผลต่อการย้ายถิ่นของบุคคล (อ้างใน สมบูรณ์ศิริประชัย 2528 : 501 - 502)

3. ทัศนคติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

พ่อแม่ และผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ พบว่า ถึงแม้ทางรัฐบาลจะจัดสร้างโรงเรียนระดับมัธยมสำหรับให้เด็กในชนบทได้ศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่พ่อแม่ก็ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะให้เด็กศึกษาต่อ แต่ต้องการที่จะให้เด็กออกมาหางานทำภายหลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานจะทำให้มีรายได้ที่เป็นตัวเงิน ซึ่งสามารถจะนำมาช่วยเหลือครอบครัวได้ หรืออย่างน้อยที่สุดการที่เด็กเหล่านี้มีงานทำก็เท่ากับว่าเป็นการตัดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวลงไปส่วนหนึ่ง ดังนั้นพ่อแม่และผู้ปกครองจึงให้ความสำคัญกับการทำงานของเด็กมากกว่าการศึกษาต่อ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการสัมมนาเกี่ยวกับแรงงานเด็กในประเทศไทย ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ เมื่อปี 2529 ที่พบว่า พ่อแม่มีค่านิยมที่จะให้เด็กทำงานมากกว่าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

4. ทัศนคติของเด็ก

เด็ก ๆ ก็มีทัศนคติเช่นเดียวกับพ่อแม่และผู้ปกครอง คือ ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา เด็กส่วนใหญ่ต้องการที่จะเข้ามาทำงานในเมืองทั้งนี้ก็เพราะ เด็ก ๆ เบื่อที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม และต้องการประสบการณ์การทำงานในเมืองมากกว่า (คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ 2521 : 110 - 110) นอกจากนั้นจากศึกษาของสถาบันวิจัยทางสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้ทำการศึกษากับกลุ่มเด็กที่เข้ามาทำงานในเมืองเมื่อปี 2533 พบว่า เด็ก ๆ อยากจะเข้ามาทำมาหากิน เพื่อต้องการหาประสบการณ์ และมีรายได้เป็นของตนเอง และก็เพราะว่าต้องการเห็นโลกที่กว้างไปกว่าชุมชนที่เขาอยู่ จากการที่เคยเห็นภาพของเมืองจากโทรทัศน์และหนังสือกลางแปลง (โครงการแรงงานเด็ก มลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก 2534 : 3 - 4)

5. การมีผู้ชักชวนให้เข้ามาทำงาน

จากการศึกษา พบว่า มีเด็กส่วนหนึ่งที่ถูกล่อลวงเข้ามาทำงาน ก็เนื่องมาจากการชักชวนของคนในหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็ญาติพี่น้อง ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ประชาชนในชนบทให้ความไว้วางใจมากที่สุด ดังนั้นจึงกล้าที่จะส่งเด็กเข้ามาทำงานโดยไม่หวังเกรงถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของศักดิ์ หนูรุ่ง เมื่อปี 2530 และผลการศึกษาของโครงการแรงงานเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก เมื่อปี 2534 ซึ่งพบว่า การที่มีผู้ชักชวนให้เข้ามาทำงานก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเข้าสู่แรงงานของเด็ก

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการวิจัยจะพบว่า เนื่องจากรายได้ของครอบครัวต่ำ และการประกอบอาชีพเกษตรไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ทำให้รายรับ - รายจ่ายในครอบครัวไม่สมดุลย์ จากสภาพความยากจนของประชาชนดังกล่าว ทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องให้เด็กเข้ามาทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานพาณิชย์กรรมและการบริการต่าง ๆ

ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัว และหารายได้มาจุนเจือครอบครัว แม้ว่าค่าจ้างที่ได้รับจะต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และค่อยเป็นค่อยไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ก็คือ

1.1 การสร้างงานให้กับประชาชนโดยการขยายเขตอุตสาหกรรมออกไปยังชนบท โรงงานอุตสาหกรรมที่ไปจัดสร้างจะต้องสอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น อาทิเช่น โรงงานผลิตอาหารกระป๋อง ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งในส่วนนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กระทรวงเกษตรฯ ควรจะได้มีการออกมาสำรวจพื้นที่และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพของดิน และสภาพของอากาศ ตลอดจนวิธีการปรับปรุงหน้าดินเพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้ การที่มีโรงงานรองรับผลผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรผลิตได้จะสร้างกำลังใจให้เกษตรกรที่จะประกอบอาชีพนี้ต่อไป และการที่มีผู้รับซื้อผลผลิตทางเกษตร ทำให้เกษตรกรจะต้องใช้แรงงานของคนในครอบครัวมากขึ้นเพื่อช่วยในการผลิต การส่งเด็กในครอบครัวเพื่อเข้ามาทำงานในเมืองจะได้ลดน้อยลง อีกประการหนึ่ง การที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปสร้างอยู่ในชุมชน โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องใช้พนักงานจำนวนมาก สำหรับครอบครัวที่ไม่มีที่ดินเพื่อทำการเกษตร หรือทำการเกษตรไม่ได้ผลจริง ๆ ก็สามารถจะส่งเด็กเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ได้

และการที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปตั้งอยู่ในชุมชน โรงงานเหล่านี้จะนำความเจริญทางด้านสาธารณูปโภคเข้าสู่ท้องถิ่น เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง และการสื่อสาร ซึ่งจะทำให้ชุมชนรอบ ๆ เขตอุตสาหกรรมมีความเจริญขึ้น ประชาชนก็จะได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะไม่เทียบเท่ากับวิถีชีวิตในเมืองก็ตาม

1.2 จากการวิจัยจะพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ที่ได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น ซึ่งรายได้เหล่านี้เป็นรายได้ต่อบปี ซึ่งไม่แน่นอนและส่วนใหญ่จะเป็นรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ ดังนั้นผู้วิจัยคิดว่าวิธีการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ก็คือ การหารายได้

เสริมให้กับครอบครัว เพื่อให้ประชาชนมีรายได้อีกเพิ่มขึ้น จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์ในชุมชน พบว่า บางครอบครัวมีการทอผ้าไหมกันบ้างแล้ว แต่ก็ทำเพื่อไว้ใช้เองหรือมีเหลือจำหน่ายบ้าง แต่ไม่มีการทำอย่างเป็นล่ำเป็นสันก็เพราะเมื่อผลิตแล้วไม่สามารถจะหาตลาดรองรับได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและกรมพัฒนาชุมชน ควรจะได้เข้าไปดูแลในส่วนนี้ เมื่อครอบครัวมีรายได้อีกเพิ่มขึ้น การส่งเด็กเข้ามาหารายได้ในเมืองน่าจะลดน้อยลง

2. จากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เด็กจะเข้ามาทำงานในเมืองภายหลังจากเด็กจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้ว ซึ่งเด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในปัจจุบัน คือ ป. 6 ก็จะมีอายุประมาณ 12 ปี ซึ่งเป็นวัยที่ยังไม่มีวุฒิภาวะเหมาะสมที่จะเข้าสู่กำลังแรงงานซึ่งเด็กควรจะมีอายุ 15 ปี เป็นอย่างน้อย ดังนั้นเพื่อการแก้ปัญหาไม่ให้เด็กเข้ามาทำงานก่อนวัยอันสมควร และเพื่อเป็นการลดจำนวนเด็กที่จะเข้ามาทำงานในเมือง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหาก็คือ

2.1 ขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไปอีก 3 ปี คือ ให้เด็กเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเสียก่อนโดยรัฐเป็นผู้อุดหนุนการศึกษาแบบประเภทให้เปล่า ซึ่งการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจะทำให้เด็กเมื่อครอบครัวของเด็กไม่มีความจำเป็นจะต้องหารายได้เพิ่มจากแรงงานเด็ก นั่นก็คือ รัฐบาลจะต้องหาทางเพิ่มรายได้ให้กับชาวชนบทเสียก่อน (ดังได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1.1 และ 1.2)

2.2 จากการวิจัย พบว่า ถึงอย่างไรเด็ก ๆ ก็มีความต้องการที่จะเข้ามาทำงานในเมือง ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กที่จะเข้ามาทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานพาณิชย์กรรมและบริการต่าง ๆ หลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสำหรับเด็กชนบท ควรจะเสริมให้มีการสอนกฎหมายเบื้องต้นแก่เด็กด้วย เช่น กฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้ทราบสิทธิของตนที่มีอยู่ตามกฎหมาย นอกจากนั้นทางโรงเรียนควรจะได้มีการสอนเพื่อให้เห็นเกี่ยวกับสภาพการทำงาน และสภาพการใช้ชีวิตในเมือง เพื่อที่เด็กจะได้มีการเตรียมความพร้อมเมื่อต้องเข้ามาทำงาน

2.3 หลักสูตรประถมศึกษาที่ใช้ปัจจุบันไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชาวชนบท ในหลักสูตรควรจะเพิ่มด้านการฝึกอาชีพสำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกให้เด็กสามารถประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือนได้ อุตสาหกรรมในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นงานฝีมือ เหมาะสำหรับเด็กที่จะฝึกหัดทำเพราะไม่ต้องใช้แรงกายมากจนเกินไป และสามารถทำให้มีรายได้ และฝีมือที่สามารถยึดถือเป็นอาชีพได้ต่อไป แต่ทั้งนี้รัฐควรจะได้เข้ามามีส่วนส่งเสริมในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และการหาลตลาด เมื่อเด็กในชนบทมีโอกาที่จะหารายได้ในท้องถิ่นของตนเองจึงไม่มีความจำเป็นต้องเข้ามาทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานพาณิชย์กรรมและบริการ (วิธีการนี้จะแก้ปัญหาได้เฉพาะกับกลุ่มเด็กที่ไม่ต้องการเข้ามาทำงานในเมืองเท่านั้น)

2.4 เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว หลักสูตรการศึกษาภาคบังคับควรจะมีมุ่งเน้นทางด้านสร้างค่านิยมเพื่อไม่ให้เด็กพึ่งพิงกับสภาพของเมือง ควรจะพอใจในวิถีชีวิตของตนเองมากกว่า

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการด้านการสื่อสาร

3.1 เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า หน่วยงานที่เข้าไปทำการเผยแพร่ข่าวสารในหมู่บ้านไม่ประสบผลสำเร็จในการเผยแพร่ข่าวสาร ทั้งนี้เนื่องมาจากหน่วยงานเหล่านั้นนั้น ๆ จึงจะเข้าไปทำการเผยแพร่ข่าวสารในหมู่บ้านสักครั้งหนึ่ง และในการเผยแพร่จะทำการสับเปลี่ยนหมุนเวียนหมู่บ้านไปเรื่อย ๆ และระยะเวลาในการเผยแพร่ข่าวสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กมักจะใช้เวลาในการเผยแพร่ข่าวสารครั้งละ 1 วัน ดังนั้นประชาชนจึงแทบจะไม่ได้มีโอกาสที่จะรับข่าวสารจากหน่วยงานเหล่านี้เลย นอกจากนั้นวิธีการเผยแพร่ข่าวสารก็ไม่สอดคล้องกับสภาพของประชาชนในท้องถิ่น วิธีการแก้ปัญหาก็สามารถทำได้โดย

- หน่วยงานเหล่านี้ควรจะเข้าไปทำการเผยแพร่ข่าวสารซ้ำในหมู่บ้านเดิมหลาย ๆ ครั้ง และจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- หน่วยงานเหล่านี้ควรจะเลือกใช้สื่อในการเผยแพร่ที่สอดคล้องกับ ความสนใจ ความต้องการ และจะต้องสอดคล้องกับสภาพของ

ประชาชน ซึ่งในการศึกษาจะพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อย อ่านหนังสือไม่ออก ดังนั้นจึงไม่ควรจะเลือกใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่ข่าวสาร และเนื่องจากประชาชนให้ความสนใจในสื่อประเภทที่ให้ทั้งภาพและเสียง และจะต้องเป็นภาพที่เคลื่อนไหวได้ดังเช่น โทรทัศน์ ซึ่งจะสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสื่อที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทก็ควรจะเป็นที่สื่อภาพยนตร์ ทั้งนี้เพราะจะสามารถดึงดูดความสนใจให้ประชาชนเข้ามาชมการเผยแพร่ได้ดีกว่าสื่อสไลด์ที่ทางมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กใช้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนั้นเนื้อหาที่เสนอควรจะต้องอยู่ในรูปของภาพยนตร์บันเทิงที่สอดแทรกสาระเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กมากกว่าที่จะเสนอเนื้อหาโดยตรงเพราะ จะทำให้ประชาชนเกิดการต่อต้านในข่าวสารที่ได้รับ

- ข่าวสารที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปทำการเผยแพร่ในหมู่บ้านในปัจจุบันควรจะมุ่งเน้นการให้ความรู้ถึงวิธีการเข้ามาทำงานในเมืองอย่างปลอดภัย รวมทั้งให้คำแนะนำต่าง ๆ ในการเข้ามาใช้ชีวิตในเมือง พร้อมทั้งให้คำแนะนำให้รู้จักหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา เพราะถึงอย่างไรพ่อแม่ ผู้ปกครอง ก็มีความจำเป็นจะต้องส่งเด็กเข้ามาหารายได้จากการทำงานในเมือง

และเนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเลือกที่จะเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลในชุมชนมากกว่าหน่วยงานที่เข้ามาเผยแพร่ ดังนั้นวิธีการอย่างหนึ่งที่หน่วยงานควรจะนำมาใช้ ก็คือ

3.2 หน่วยงานเหล่านี้ควรจะจัดหาอาสาสมัครประจำหมู่บ้านเพื่อช่วยในการเผยแพร่ข่าวสาร ซึ่งถ้าเป็นผู้นำชุมชนด้วยก็จะเป็นการดี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือ และยังเป็นบุคคลในหมู่บ้านเดียวกันที่มีการสื่อสารกันตลอดเวลา

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในหมู่บ้านจะมีการจัดแบ่งการปกครองออกเป็นกลุ่มย่อย โดยจะมีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ดูแลหมู่บ้านอีกทีหนึ่ง ดังนั้นถ้าหน่วยงานสามารถนำผู้นำชุมชนเหล่านี้เข้ามาอบรมเพื่อให้เล็งเห็นถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับเด็กที่เข้ามาทำงานในเมืองได้แล้ว การใช้อาสาสมัครประจำหมู่บ้านเพื่อช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารก็จะประสบผลสำเร็จ ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อให้มีการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองลดน้อยลง

3.3 เนื่องจากผู้วิจัยเป็นเจ้าของหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ ดังนั้นจึงอยากจะให้คำแนะนำว่า หน่วยงานควรจะขอความร่วมมือจากกรมประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่ข่าวสาร เนื่องจากกรมประชาสัมพันธ์มีสื่อที่จะช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารได้เป็นอย่างดี อาทิเช่น

- กรมประชาสัมพันธ์มีสถานีวิทยุในเครือข่ายอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์เป็นสถานีหนึ่งที่ประชาชนในชนบทให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารมาก ดังนั้นถ้าได้มีการเผยแพร่ข่าวสารดังกล่าวโดยผ่านทางวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ข่าวสารนั้นก็จะมีโอกาสที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง

- จากการศึกษพบว่ารายการข่าวทางสถานีวิทยุเป็นรายการที่ประชาชนให้ความสนใจเปิดรับข่าวสารมากที่สุด ซึ่งรายการข่าวที่เสนอทางสถานีวิทยุทุกสถานีเป็นการถ่ายทอดรายการข่าวจากสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ ดังนั้นถ้าขอความร่วมมือจากกรมประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่ข่าวสาร ผู้ที่ฟังวิทยุไม่ว่าจะจากสถานีใดก็ตามก็จะมีโอกาสได้รับข่าวสารเช่นเดียวกัน

- กรมประชาสัมพันธ์มีหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ซึ่งจะออกไปทำการเผยแพร่ข่าวสารของทางรัฐบาลในหมู่บ้านที่ห่างไกลความเจริญอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเพื่อให้การเผยแพร่ข่าวสารกระจายไปสู่ชุมชนที่หน่วยงานยังไม่ได้มีโอกาสเข้าไปทำการเผยแพร่ข่าวสาร หน่วยงานก็ควรจะขอความร่วมมือจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของกรมประชาสัมพันธ์เพื่อขอให้แทรกข่าวสารเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กด้วย

3.4 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่อิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลสูง และประชาชนให้ความสนใจต่อข่าวสารจากโทรทัศน์มากกว่าแหล่งข่าวสารอื่น ดังนั้นหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็กน่าจะใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารข้อเท็จจริงโดย

- ในปัจจุบันโทรทัศน์มักจะให้ข่าวสารข้อเท็จจริงแก่ประชาชนเพียงด้านเดียว โดยการเสนอข่าวสารเฉพาะสภาพการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนที่ได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์มักจะเข้าใจว่าการเข้ามาทำงานในเมืองมักจะเป็นงานสบายเพราะมีเครื่องจักรช่วยในการทำงาน ซึ่งตามสภาพความเป็นจริงแล้ว เด็ก ๆ จากชนบทส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ามาทำงานในโรงงานเหล่านี้ แต่โรงงานที่เด็กเข้ามาทำงานมักจะเป็นโรงงานเล็ก ๆ ที่ใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กรมแรงงานน่าจะจัดทำรายการที่เสนอข่าวสารข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพของโรงงานประเภทต่าง ๆ ที่ประชาชนในชนบทนิยมส่งเด็กเข้ามาทำงาน เพื่อที่ว่าประชาชนจะได้ทราบข้อมูลถึงสภาพที่แท้จริง การได้รับข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องจากแหล่งข่าวสารที่น่าเชื่อถืออาจจะมีผลต่อการตัดสินใจของพ่อแม่ผู้ปกครองในการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองไม่มากนัก

- นอกจากนั้นกรมแรงงานน่าจะจัดทำรายการเกี่ยวกับการรับสมัครงานของโรงงานประเภทต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกงานให้กับเด็กได้บ้าง เพราะแต่เดิมการที่เด็กจะเข้ามาทำงานในโรงงานประเภทใดจะขึ้นอยู่กับผู้ที่ชักชวนว่าทำงานประเภทใดอยู่ที่ชักชวนให้เข้ามาทำงานอยู่ด้วยกัน ซึ่งบางครั้งงานดังกล่าวก็ไม่เหมาะสมกับเด็ก แต่การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองยังคงส่งเด็กเข้ามาทำงานนั้น ก็เพราะไม่ทราบว่าจะไปหางานที่อื่นได้อย่างไร ดังนั้นเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองได้เลือกงานที่เหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งได้ทราบถึงสภาพที่แท้จริงของงานดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรายได้ สวัสดิการ ลักษณะงาน กรมแรงงานจึงน่าจะจัดทำรายการเกี่ยวกับการรับสมัครงาน โดยอาจจะเป็นรายการทางวิทยุหรือโทรทัศน์ก็ได้ ซึ่งรายการประเภทนี้อาจจะขอความร่วมมือจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยของกรมประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่ เนื่องจากเป็นสื่อมวลชนของรัฐ

- เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวยังไม่ได้รับการแก้ไข ถึงอย่างไรพ่อแม่ ผู้ปกครองก็มีความจำเป็นที่จะต้องส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมืองเพื่อหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กเหล่านี้ จึงควรที่จะมีการจัดทำรายการโทรทัศน์ที่ให้ความรู้แก่เด็กที่ต้องเข้ามาทำงานในโรงงานประเภท

ต่าง ๆ โดยเฉพาะ อาทิเช่น การให้ความรู้ทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานเด็ก เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้รู้ถึงสิทธิของตนเอง การให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพของโรงงานประเภทต่าง ๆ ฯลฯ

จากแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายแรงงานเด็กที่ได้กล่าวเอาไว้ข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าถ้าสามารถแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทจากสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่จริง หากสามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย อาจจะทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น และคาดว่าจะสามารถช่วยลดปัญหาการใช้แรงงานเด็กลงได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาจะต้องดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง และเมื่อถึงจุดที่สภาพความเป็นอยู่และมาตรฐานครองชีพของประชาชนในชนบทดีขึ้นแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่ประชาชนในชนบทจะอพยพไปประกอบอาชีพในเมืองอันก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ข้อเสนอแนะในด้านของการวิจัย

ควรจะมีการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาบทบาทของสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความต้องการที่จะเข้ามาทำงานในเมือง โดยจะทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มเด็กที่เข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในเมือง
2. การศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมการสื่อสาร เปรียบเทียบระหว่างครอบครัวที่ส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง และครอบครัวที่ไม่มีการส่งเด็กเข้ามาทำงานในเมือง